

AUTOGRAFE ȘI ÎNSEMNĂRI MANUSCRISE DIN SECOLUL AL XIX-LEA PE CĂRȚI DIN COLECȚIILE BIBLIOTECII JUDEȚENE ARGEȘ

SILVESTRU D. VOINESCU

Despre autografe valoroase existente în colecțiile Bibliotecii județene Argeș am vorbit și cu alte prilejuri. Am semnat astfel 23 de autografe din biblioteca istoricului Gheorghe Ionescu-Gion, autografele unui mare număr de scriitori cnotemporani și, într-un referat care a văzut, de asemenea, lumina tiparului, intitulat „Bibliofilie la Pitești”, am semnalat o carte care a aparținut bibliotecii lui Ion Ghica și care poartă semnătura autorului ei, lexicograful francez Alfred de Wailli (1800—1869), semnătura amiralului și diplomatului francez Benjamin Jaurès (1823—1889) și semnătura lui Dumitru Brătianu, precedată de o dedicație datată la 3 iulie 1838 cu care îi dăruiește cartea lui Ghica, prieten și tovarăș de idealuri. Tot în același referat am semnalat și semnătura contesei Marie d'Agoult care și-a semnat opera cu pseudonimul Daniel Stern pe o carte pe care i-o trimitea cu dedicație de la Paris doctorului Carol Davila.

În rândurile care urmează voi semnală câteva autografe și însemnări manuscrise cu valoare de excepție, din cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Pe volumul „Histoire politique et sociale des principautés Danubien-

nes” apărut la Paris în 1855, al cunoscutului publicist și istoric francez Élias Regnault (1801—1868) prieten al unora dintre revoluționarii pașoptiști români, se află o dedicație semnată de autor: „A monsieur Ravenel conservateur à la bibliothèque peuple, hommage de l'auteur”. Cartea istoricului francez, care a făcut la vremea ei o pledoarie strălucită în favoarea Unirii Principatelor Române și care a stat la baza însemnărilor și cunoștințelor lui Marx despre români, este foarte valoroasă prin ea însăși și a devenit astăzi destul de rară. Exemplarul pe care îl avem noi a fost oferit de autor lui Jules Amédée Désiré Ravenel (1801—1885) „erudit francez”, așa cum este apreciat în Nouveau Larousse Illustré, și care a fost pe rând subbibliotecar între 1830 și 1848, conservator adjunct între 1848 și 1859 la Biblioteca populară din Paris, iar între 1859 și 1879 subdirector la Biblioteca Națională. Cunoștință apropiată a lui Regnault care era om de bibliotecă, Ravenel trebuie să fi primit această carte între 1855 când apare și 1859 când acesta trece de la Biblioteca populară din Paris la Biblioteca Națională. Volumul a fost adus de la Paris la Nae Dumitrescu care făcuse studii de geografie la

Sorbona și care a fost strălucit profesor și director al Liceului „I.C. Brătianu” din Pitești și primar al orașului înaintea primului război mondial. Biblioteca sa (cărți și mobilier), a fost donată Bibliotecii Județene în anul 1983 de către fiica și ginearele său Constanța și respectiv Petrișor Vișoianu.

Pe pagina de titlu a unui volum conținând operele complete ale conțelui Xavier de Mestre apărut în anul 1858 la Paris, se află semnată, cu cerneală neagră și cu scris subțire, „Anica Racovitză”. Semnătura este nedată; ea trebuie fixată însă între 1858 anul de apariție a cărții și 1861 anul când semnatara devine soția doctorului Carol Davila. Anica Racoviță (1836—1874) este nepoata de fiică a lui Dinicu Golescu și a Zincai Golescu și nepoata de soră a fraților Golești, Ștefan, Nicolae, Alexandru și Radu, cunoscuții revoluționari de la 1848. Devenind soția doctorului Carol Davila se va dăruia ca o adevărată mamă conducerii Azilului Elena Doamna, fapt care i-a atras prețuirea și prietenia Doamnei Elena Cuza. Anica Racoviță este de asemenea mama cunoscutului dramaturg și om de teatru Alexandru Davila, născut la Golești în anul 1862 și a Elenei Davila Perticari, cea care a publicat în anul 1930 corespondența tatălui său în limba franceză, iar în 1935, în limba română volumul „Din viața și corespondența lui Carol Davila”. Anica Racoviță Davila s-a stins din viață în anul 1874 în vârstă de numai 38 de ani. Volumul care poartă semnătura sa a ajuns în biblioteca noastră prin donația Elenei Perticari Davila.

Volumul „Misiunea Căilor Ferate Române” apărut la Paris în anul 1870 și existent în biblioteca noastră încă de la sfârșitul secolului trecut, după cum ne indică primul număr de inventar pe care îl poartă,

are pe foaia de gardă următoarea dedicație semnată de autor: „Amatului meu Grigore Brătianu suvenir d'afecțiune. C.I. Brătianu”. Autorul cărții și al dedicației este viitorul general Constantin I. Brătianu (1844—1910), membru corespondent al Academiei Române din anul 1889, directorul Institutului geografic al Armatei, autorul unui număr important de scrieri cu profil geografic și militar, cunoscut mai ales prin „Marele dicționar geografic al României” lucrare monumentală care își păstrează și astăzi valoarea, la a cărei întocmire a lucrat alături de Alexandru Lahovari și Grigore Tocilescu. Volumul despre care este vorba, 304 + XXII pagini, și care poartă autograful de care ne ocupăm, este prima din șirul numeroaselor scrieri ale lui Constantin I. Brătianu. Fără să fie datat, autograful poate fi chiar din anul apariției cărții, 1870 când autorul se afla la Paris și când tot la Paris se afla și Grigore Brătianu care urma aici cursurile Facultății de Drept. Generalul Constantin Brătianu a fost văr primar cu pașoptiții Dumitru și Ion Brătianu și cu frațele lor mai mare Teodor. Grigore Brătianu, a fost fiul lui Teodor și deci nepotul de văr al lui Constantin I. Brătianu, autorul cărții noastre cu autograf. Întors de la Paris, Grigore Brătianu a ocupat diferite funcții în justiție până la acea de consilier la Curtea de Apel. A fost un neobosit militant pentru drepturile românilor din Transilvania și pentru unirea acesteia cu România. Se numără printre membrii fondatori ai „Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor”, 1890, și președintele ei între 1892 și 1893 când încetează din viață. (Grigore Brătianu care este înmormântat la Tigveni în Argeș, a condus „Liga” după arhitectul Alexandru Orăscu și înaintea istoricului V.A. Urechea).

Pentru biblioteca noastră, volumul cu autograful amintit are o semnificație aparte ținând cont mai ales de originile argeșene ale Brătienilor.

Pe un volum intitulat „Încercările pentru dezvoltarea științelor naturale în România” și care este discursul de recepție al doctorului Anastasie Fătu, universitarul ieșean, la intrarea sa în Academia Română, volum în care este publicat și răspunsul pe care l-a dat V. A. Urechea, tipărit la București în 1874 se află următoarea dedicație autografă: „Prea onoratului domn George Brătianu, deputat în Camera legislativă a României, etc., etc., etc., omagiu de înaltă stimă din partea autorului Dr. A. Fătu, Iași, 1 ianuarie 1875”. Acest George Brătianu a fost frate cu Grigore T. Brătianu despre care am vorbit mai sus. Fără să-i cunoaștem activitatea știm despre el că a murit la Geneva. Volumul se află în biblioteca noastră tot de la sfârșitul secolului trecut.

Pe o altă carte, făcând parte din aceeași donație, a Elenei Perticari, intitulată „Nos contemporains” tipărită la Paris în 1883, autorul ei, Louis Ulbach, scrie următoarea dedicație pe care o semnează: „A Carmen Sylva, humble hommage d'un confrere a Sa Majeste Elisabeth de Roumanie. Souvenir respectueux d'un ami veritable”. Louis Ulbach (1822—1889) a fost un scriitor fecund și un cunoscut gazetar. El este unul dintre biografiile lui Victor Hugo. În anul 1878 a devenit „bibliotecarul” Arsenalului. Carmen Sylva, care era la rândul ei o cunoscută scriitoare, va fi avut desigur multe cărți cu autografele unor scriitori contemporani. Volumul acesta a fost, fără îndoială, dăruit de regina Elisabeta, Elenei Davila care a făcut parte ca domnișoară și ca doamnă dintre apropiatele sale. Soțul Elenei Davila generalul Perticari, a fost unul din-

tre aghiotanții regelui Carol pentru probleme de artilerie. Dedicția și autograful trebuie datat între 1883 când apare cartea și 1889 când încețază din viață autorul. Legătura a fost făcută în același atelier în care au fost legate și celelalte cărți din biblioteca Perticari.

Recent am descoperit în colecțiile noastre încă două cărți care au aparținut bibliotecii lui Gion, bibliotecă primită prin testament în anul 1904, când s-a stins prematur din viață distinsul istoric și om de cultură piteștean.

Prima dintre aceste cărți este „Te-travanghelul diaconului Coresi” ediția Dr. Gherasim Timuș Piteșteanu, din 1889. Prefața acestei cărți este scrisă de profesorul Constantin Erbiceanu, membru corespondent al Academiei Române care îi scrie lui Gion următoarea dedicație „Domniei sale D-lui G. I. Ionescu-Gion în semn de amintire”.

Cea de a doua carte „Mișcări culturale și literare la românii din stân-ga Dunării în răstimpul de la 1504—1714” scrisă de dr. I. G. Sbierea, membru al Academiei Române și profesor la Universitatea din Cernăuți. Apărută la Cernăuți în 1897, cartea este dată lui Gion cu dedicația autorului: „Distinsului membru corespondent al Academiei Române D-lui G. I. Ionescu-Gion spre amintire”. Cele două cărți măresc valoarea donației lui Gion care ocupă un loc de cinste între colecțiile noastre.

În sfârșit, ultima carte de care se ocupă comunicarea de față este intitulată „Bibliografia Daciei”. Indice de scrieri atingătoare direct sau indirect de vechii locuitori ai Daciei”. București, 1872. Această bibliografie are următorul istoric: În anul 1871 Alexandru Odobescu a oferit Academiei Române suma de 1 000 lei drept premiu pentru acela care va prezenta o carte care să conțină „Cer-

cețări asupra popoarelor care au locuit în țările române de la stânga Dunării, mai înainte de cucerirea acestei țări de către împăratul Traian“ și care să îndeplinească anumite exigențe. Bibliografia a fost făcută de Odobescu pentru a ușura cercetarea cu tema dată. Ea a fost publicată inițial în paginile revistei *Columna Traiană* a lui B. P. Hasdeu care a și completat-o „...pe alocurea cu titluri de scrieri ce-i erau cunoscute“. În a doua parte a anului 1872 bibliografia a fost publicată în volum (62 + IX pag.). Exemplarului din colecția bibliotecii noastre atunci când a fost dat la legat, i s-a adăugat după fiecare literă (bibliografia este ordonată alfabetic) câte 3 file albe și mai multe la sfârșit, pentru a se putea completa bibliografia la fiecare literă în parte. Acest exemplar a aparținut profesorului Louis

Basset, elvețian de origină, născut în 1846 și stabilit la noi imediat după terminarea studiilor. Din anul 1869 a fost secretar particular al regelui Carol, administratorul curții regale și bibliotecar. Louis Basset a adăugat cu cerneală neagră și cu un scris mărunț pe filele albe un număr de încă 77 titluri în perioada de la apariția cărții și până în 1874 când apăruse printre altele „Credințe, datini și moravuri ale Poporului Român“ a lui G. Dem. Theodorescu, și care se află în bibliografie. După numărul mare de titluri adăugate și după descrierea sumară a fiecărui titlu, se vede că Louis Basset era om de bibliotecă și mai ales că, ideea completării bibliografiei amintite l-a încălzit și antrenat. Volumul are o frumoasă legătură cu cotor de piele și îl socotim printre valorile noastre bibliofile.

R é s u m é

L'auteur décrit quelques livres appartenants, au fond de la Bibliothèque départementale d'Argeș, provenants des personnalités de la culture, littérature et d'aut roumaine, avec

les autographes des auteurs ou des leur possesseurs. Aussi, la Bibliothèque devient une des institutions culturelles importantes du département, d'Argeș.